

Рева Іван Петрович, здобувач вищої освіти інституту заочного та дистанційного навчання НАВС

Науковий керівник: Степанова Г.М., професор кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового-інституту права та психології НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ЮРИСДИКЦІЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Міжнародна кримінальна юстиція є відносно новим явищем у порівнянні з національними системами кримінального права. Її формування пов'язане з необхідністю притягнення до відповідальності осіб, які вчиняють найтяжчі злочини, що становлять загрозу для всього міжнародного співтовариства. У цьому контексті важливе місце займає Міжнародний кримінальний суд (далі – МКС) [1].

МКС був створений на підставі Римського статуту 1998 року і розпочав свою діяльність у 2002 році. На відміну від інших міжнародних судових органів, він має право притягати до відповідальності саме фізичних осіб, незалежно від їхнього посадового статусу. Це означає, що навіть найвищі посадові особи можуть бути суб'єктами міжнародної кримінальної відповідальності [4].

Однією з основних особливостей МКС є принцип комплементарності. Його суть полягає в тому, що Суд втручається лише тоді, коли держава не може або не хоче самостійно розслідувати та притягнути винних до відповідальності. Таким чином, МКС не замінює національні суди, а доповнює їх діяльність [4]. Юрисдикція МКС поширюється на чотири категорії злочинів: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочин агресії. Ці злочини визнаються найбільш небезпечними, оскільки вони посягають на життя, безпеку та права великої кількості людей [1].

Важливим аспектом діяльності Міжнародного кримінального суду є його взаємодія з національними органами правосуддя та міжнародними інституціями під час розслідування воєнних злочинів. У зв'язку зі збройною агресією проти України особливого значення набуло міжнародне співробітництво у сфері збору доказів, документування воєнних злочинів та притягнення винних осіб до відповідальності. Зокрема, створення Спільної слідчої групи (Joint Investigation Team) за участю України, держав-партнерів та Офісу прокурора МКС сприяє координації зусиль щодо розслідування найтяжчих міжнародних злочинів і забезпечує ефективне використання механізмів міжнародної кримінальної юстиції. Така співпраця підтверджує практичну реалізацію принципу невідворотності покарання та посилює роль МКС як ключового елемента сучасної системи міжнародного правосуддя. Окремо слід звернути увагу на участь України у Міжнародному кримінальному суді. Україна тривалий час не була повноправною

стороною Римського статуту, однак визнавала юрисдикцію МКС щодо подій, які відбувалися на її території починаючи з 2014 року. Важливим кроком стало те, що 21 серпня 2024 року Україна ратифікувала Римський статут.

З 1 січня 2025 року наша держава офіційно стала учасницею МКС та приєдналася до системи міжнародного кримінального правосуддя як повноправний член [2; 3]. На сьогодні Римський статут об'єднує 125 держав-учасниць.

У сучасних умовах діяльність МКС має особливе значення для України у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації. Суд здійснює розслідування злочинів, вчинених на території України, та вже видав низку ордерів на арешт осіб, які підозрюються у вчиненні воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Це свідчить про те, що механізм міжнародної кримінальної відповідальності реально працює.

Водночас слід зазначити, що ефективність діяльності МКС значною мірою залежить від співпраці держав-учасниць. Суд не має власних правоохоронних органів, тому виконання його рішень, зокрема арештів підозрюваних осіб, покладається на держави. У випадку відсутності такої співпраці реалізація юрисдикції Суду суттєво ускладнюється [4].

Крім того, важливим є питання співвідношення юрисдикції МКС із національним кримінальним правом. Для України це означає необхідність приведення внутрішнього законодавства у відповідність до положень Римського статуту, зокрема щодо криміналізації міжнародних злочинів та визначення процесуальних механізмів взаємодії з Судом. У науковій літературі наголошується, що така гармонізація є важливою умовою ефективної участі держави у міжнародній кримінальній юстиції [2; 3].

Разом з тим, діяльність МКС має і певні проблеми. Зокрема, не всі держави є учасниками Римського статуту, що ускладнює притягнення окремих осіб до відповідальності. Крім того, Суд не має власних механізмів примусового виконання своїх рішень і значною мірою залежить від співпраці держав.

Отже, Міжнародний кримінальний суд є важливим елементом сучасної системи міжнародного права. Його правова природа поєднує риси міжнародної організації та судового органу, а юрисдикція охоплює найтяжчі злочини. Участь України в МКС відкриває нові можливості для притягнення до відповідальності осіб, винних у міжнародних злочинах, та сприяє зміцненню принципу справедливості на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. URL: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf>.
2. Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього : Закон України від 21.08.2024 № 3909-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3909-20>.
3. Смирнов М. І. Концептуальні питання ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду та співробітництва України з МКС. Юридичний

науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 542–546. URL: https://lsej.org.ua/1_2023/125.pdf.

4. Мартинюк О. В. Щодо питання ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Вип. 3. С. 112–117. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/05/18-3.pdf>.